

Motion till riksdagen

1986/87: Jo789

Sven Munke (m)

Sanktioner mot miljöbrott

Den som vill driva miljöfarlig verksamhet måste få verksamheten prövad och godkänd av koncessionsnämnden för miljöskydd. Därvid bestämmer koncessionsnämnden bl. a. storleken på tillåtna utsläpp till luft och vatten. Nämnden bestämmer också gränsvärden för buller och liknande effekter av verksamheten.

Om ett företag bryter mot koncessionsnämndens beslut och bullrar och/eller förorenar mer än tillståndet medger kan den ansvarige företagsledaren (verkställande direktören, platschefen etc.) dömas till böter och/eller fängelse för brott mot miljöskyddslagen. Maximistraffet är för närvarande två års fängelse. För en fällande dom krävs att uppsåt eller oaktsamhet styrks.

Hittills har ytterst få fällande domar avkunnats för brott mot miljöskyddslagen. Vanligtvis har domen varit böter – i genomsnitt 35 dagsböter. Fängelse har vid två tillfällen utdömts av underdomstolar, men har i hovrätten ändrats till villkorlig dom och böter.

Att ett så litet antal fällande domar avkunnats har flera orsaker. Svårigheten att bevisa uppsåt eller oaktsamhet är en orsak. Det har också förelegat uppenbara svårigheter att utreda vem på företaget som egentligen bär ansvaret för ett olagligt utsläpp. Vid något tillfälle har verkställande direktören jämte företagets samtliga ledamöter bötfällts. De senare har då känt sig överkörda, då man hävdade att en styrelseledamot av naturliga skäl inte kan känna till verksamhetens alla detaljer.

Åklagarna har också i en del fall visat en viss passivitet när det gäller miljöbrotten och några bedömare har hävdade att detta bottnar i att åklagarna är medvetna om att de inte behärskar miljöfrågorna på samma sätt som de behärskar konventionell brottslighet.

Man får lätt den uppfattningen att åklagarna ofta ser brott mot miljöskyddslagen som bagateller eller ungefär på samma sätt som man för 25 år sedan såg på skattebrott. Genom skärpning av straffsatserna och genom att åklagarna fick tillgång till ekonomisk expertis för att effektivt utreda skattebrotten och annan ekonomisk brottslighet har inställningen till denna form av ekonomisk brottslighet starkt förändrats.

Miljöbrott är ofta en fråga om grov ekonomisk brottslighet, som kan inbringa mycket stora belopp på miljöns bekostnad genom olagliga avfallsdumpningar och uteblivna investeringar i reningsanordningar och liknande.

Miljöskyddsavgifter är en typ av sanktionsavgift som enligt miljöskydds-

lagen skall utgå vid överträdelse av föreskrifterna i koncessionen, om överträdelsen har medfört ekonomiska fördelar och "betydande störningar". Denna typ av avgifter har endast utdömts i fem fall sedan miljöskyddsavgiften infördes den 1 juli 1981.

Att bevisa att brott mot miljöskyddslagen kan betyda ekonomiska fördelar för företaget brukar normalt inte vara svårt. Däremot är det förenat med stora svårigheter att styrka att "betydande störning" eller risk för sådan störning föreläggat. Många gånger uppstår inte effekterna av ett överutsläpp förrän årtal efter det att överutsläppet ägt rum.

Mot bakgrund av dessa svårigheter har naturvårdsverket hemställt hos regeringen om en ny lagstiftning inom området. Verket säger bl. a. att fem års erfarenheter "entydigt visar att miljöskyddsavgiften inte blivit den effektiva sanktion som avsågs när den infördes".

Verket vill därför att rekvisiten "betydande störning" och "ekonomisk fördel" avskaffas. För att miljöskyddsavgift skall utgå bör det enligt naturvårdsverket räcka med att företag bryter mot meddelade tillstånd och gör överutsläpp.

Naturvårdsverket föreslår vidare att miljöskyddsavgiften för att den skall få en avskräckande effekt skall uppgå till en dubbling av den ekonomiska fördelen med ett överutsläpp. I särskilt grova fall vill naturvårdsverket att miljöskyddsavgiften skall uppgå till fyra gånger den ekonomiska fördelen av överutsläppet. I dessa förslag instämmer undertecknad.

Naturvårdsverket föreslår också att överträdelser av miljöskyddslagen skall avkriminaliseras. Verket vill att den eller de ansvariga inte personligen skall ställas inför rätta och straffas. Någon egentlig motivering till detta förslag anför inte naturvårdsverket. Man nämner dock bl. a. att det ibland är svårt att avgöra vem som bär ansvaret för ett olagligt överutsläpp. Så har det bl. a. förhållit sig i fallet Fermenta – ständiga byten på de ansvariga posterna – vilket bl. a. förklarar åklagarens passivitet tills företagets överutsläpp efter ett antal år framdrogs i rampljuset.

Bästa sättet att förebygga överträdelser av miljöskyddslagens tillåtningsregler är givetvis att kombinera rejäla ekonomiska straff riktade mot företagen med direkta straff riktade mot de ansvariga i form av fängelse eller böter.

Med nuvarande regler kan det med all säkerhet ibland vara svårt att avgöra ansvarighetsfördelningen inom ett företag när det gäller miljöutsläpp. Den frågan kan emellertid lösas. På samma sätt som en tidning måste ha en ansvarig utgivare, kan samhället i lag kräva att företag som bedriver miljöfarlig verksamhet måste ha en miljöansvarig.

Beträffande konventionell ekonomisk brottslighet; t. ex. när ett företag underlåter att inbetala arbetsgivaravgifter och skatter, bestraffas både företaget, ansvarig styrelse och VD. Samhället har under en följd av år inom lagstiftningsområdet gått in för att bekämpa ekonomisk brottslighet inom företag genom att bestraffa både företag och de personligen ansvariga, detta både i avskräckande syfte och med tanke på den moralbildande effekten.

Huruvida den för miljöbrott ansvarige skall straffas eller inte är ytterst en fråga om samhällets grundsyn på förorening av miljön.

Naturvårdsverkets förslag om en avkriminalisering av miljöbrott i form av överutsläpp till luft och vatten innebär ett accepterande av att miljöbrott får förekomma mot betalning, vilket strider mot den allmänna rättsuppfattningen.

6 000 fler svenskar dör nu årligen i cancer än för 30 år sedan. I många fall rör det sig odiskutabelt om cancerfall orsakade av utsläpp av cancerframkallande ämnen i luft och vatten. Drastiskt kan man uttrycka det: varför skall man kunna köpa sig fri från sådana mord, men ej från mord begångna med kniv, skjutvapen eller knytnäve?

Miljöskyddslagens sanktionssystem bör reserveras för grövre brott. Ett enklare och effektivare system bör emellertid komplettera miljöskyddslagens nuvarande bestämmelser. Ett sådant system kunde lämpligen konstrueras så att varje "överutsläpp" åsättes ett pris i koncessionsvillkoren. Detta pris skall då sättas så högt att det får en kraftig styreffekt. Så snart ett "överutsläpp" har registrerats utgår en avgift. Med ett sådant system undanröjes också svårigheterna att fastställa den sanktionsavgift som företaget skall betala. Naturligtvis skall rena olycksfall som inte har någon relation till ekonomisk vinning för företaget inte bedömas lika strängt.

Hemställan

Mot bakgrund av det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en sådan ändring i miljöskyddslagen att företag som driver miljöfarlig verksamhet och prövats av koncessionsnämnden för miljöskydd åläggs att utse en miljöansvarig,

2. att riksdagen hos regeringen begär att naturvårdsverket får i uppdrag att pröva frågan om möjligheterna att redan i koncessionsvillkoren bestämma sanktionsavgiftens storlek vid "överutsläpp".

Stockholm den 22 januari 1987

Sven Munke (m)